

mégis elhanyagolhatók, mivel az elektronikai berendezések árai az utóbbi időben csökkentek, miközben a technikai fejlődés jelenlegi iránya éppen a több telephelyes könyvtáraknak kedvez. A gépi kölcsönzési rendszerek hálózatának bővítése ma viszonylag olcsó, és a mikroszámítógépek terjedése a központi kapacitásoktól való függés csökkenését hozza magával. A jövőben még a hagyományosan központilag végzett feldolgozási tevékenységek is visszakerülhetnek a könyvtárifiókokhoz, amelyeket az oktatáshoz való közelség és a könnyű hozzáférhetőség a mikroszámítógépek korában "információs állomások" rangjára emelhet.

Alapterületi igények

Az állományok és a szolgáltatások iránti igények megnövekedését követően a műszaki egyetemi könyvtárak számára egyre nagyobb gondot jelent, hogy nincsenek alapterületi szabványok a több telephelyes könyvtárakra vonatkozóan. Még ha a rendelkezésre álló összterület elegendő is az összhallgatói létszámhoz viszonyítva, a terület gyakran egyenlőtlen megoszlású, és az oktatási programok változása a kihasználtság egyenlőtlenségeit is fokozhatja. Így pl. Brightonban a könyvtári összterület hallgatónként átlagban 0,9 m², a tényleges megoszlás alsó és felső határa pedig 0,7 m² és 1,7 m². Az egyenlőt-

len alapterületi megoszlás problémáját a könyvtár-épületek alkalmatlansága is súlyosbítja.

Költséghatékonyság

A vizsgálat eredményei azt mutatták, hogy a – technikai berendezések és a területi igények nem számszerűsített költségnövelő hatásaitól eltekintve – az összköltségvetés 28%-át tették ki azok a költségek, amelyek a több telephelyes szerkezetből fakadnak. A költségek problémája természetesen nem választható el a szolgáltatások minőségének problémájától sem, még ha viszonylag kevés objektív mérce áll is rendelkezésre a könyvtárak teljesítményének értékelésére, illetve költséghatékonyságuk becslésére. A tényleges költségvetések nagysága számos más tényezőtől is függ. A rendelkezésre álló statisztikai adatok szerint a műszaki egyetemi könyvtárak költségvetései Nagy-Britanniában igen eltérő nagyságúak.

/CONYERS, A.: The costs of a multi-site library service: a study of Brighton Polytechnic. = Aslib Proceedings, 37. köt. 10. sz. 1985. p. 395–403./

(Hegedüs Péter)

A könyvtárban tanítják a mikroszámítógépek használatát

Az Egyesült Államok Wisconsin-Parkside egyetemének könyvtára és tanulási-felkészülési központja (University of Wisconsin-Parkside Library/Learning Center) vezető szerepet vállalt a mikroszámítógépek alkalmazásainak oktatásában. 15 Apple, 1 Macintosh, 20 IBM PC és 4 Compaq gépük van. Az ún. mikrogépes területen oktatók, hallgatók, könyvtárosok és külső olvasók egyaránt szabadon ismerkedhetnek a gépekkel, és itt tartják a mikrogépes tanfolyamokat is. Az egyetem oktatóinak és a könyvtár dolgozóinak külön mikrogépes munkaszobát is kialakítottak, ezt a hallgatók nem használják. (További egy-egy Apple gép a tájékoztatószolgálat pultján keresésre, valamint könyvtárközi kölcsönzésre szolgál.)

A könyvtár 1982-ben az egyetem vezetőségének döntése nyomán 10 mikrogépet kapott, ekkor

kezdte kialakítani újfajta tevékenységét. A könyvtárban folyó mikrogépes képzés nagy részét a könyvtárosok végzik, jelenleg átlagosan heti egy tanfolyamot tartanak. Egyes egyetemi oktatók maguk tanítják a mikrogépek használatát, de erre is a könyvtárban kerül sor. A mikrogépek megismertetése része az alkalmazott számítógéptudományi, közgazdasági, zenei és szociológiai képzésnek. Egyes szakok tantervében szerepelnek bizonyos tanfolyamok, például az angol, szociológia és kommunikáció szakos hallgatóknak meg kell tanulniuk a szövegszerkesztők használatát. Esetenként a hallgatókkal együtt oktatók is részt vesznek a tanfolyamokon. Vannak tanfolyamok, amelyekre a könyvtár minden olvasója jelentkezhet.

A könyvtárosok Apple és IBM alapozó és haladó tanfolyamokon elsősorban a szövegszerkesztő, fájli-

kezelő és táblázatkezelő (spreadsheet) programok használatát oktatják. Különösen népszerűek a szövegszerkesztők, az Apple gépeken a *Word Handler* és *Bankstreet Writer*, az IBM-eken a *WordPerfect*. Jó dokumentáció és oktatóanyag tartozik hozzájuk. A fájlkezelésen belül a *Bookends* és *List Handler* Apple programok a legnépszerűbbek; a hallgatók megtanulják, hogyan kezelhetnek címjegyzékeket és bibliográfiákat. A szintén igen kedvelt táblázatkezelők közül a *Lotus 1-2-3* használatát IBM és Compaq gépeken, a *The Spreadsheet* használatát Apple gépeken tanítják.

Az eddigi tanfolyamok sikere nyomán a könyvtár új oktatási formákat vezet be. Kétórás szemináriumokon foglalkoznak adatbázis-lekérdezéssel, tehát végfelhasználói képzést nyújtanak, bibliográfiák kezelését, kutatási jegyzetek kezelési lehetőségeit, grafikák készítését tanítják.

Miért tanítanak a könyvtárosok?

Logikusnak látszik, hogy a könyvtárnak a könyvek, folyóiratok, av-anyagok stb. mellett szoftvert is kell gyűjteni, a szoftverállomány a teljes könyvtári állomány szerves része kell, hogy legyen. A szoftverállomány gyarapítása megfelelően tájékozott, hozzáértő könyvtárost kíván. A fájlkezelő programok és az adatbázisokban való keresés sok azonos fogalmat használ. *Nem vadonatúj dolgokról van szó*, a keresések során éveken át használt fogalmakat kell utasítások formájába önteni. A mikroszámítógépek az oktatás és képzés minden területén megjelentek, kialakult az igény valamilyen központi tanulási lehe-

tőségre. *A könyvtárak gépesítésének eredményeképpen sok könyvtárosnak vannak vagy lesznek továbbadható ismeretei. A múltban a könyvtárosnak szerepe volt az írni-olvasni tudás terjesztésében. Miért ne legyen a könyvtáraknak a jövőben felelős szerepük a számítógépes alpműveltség terjesztésében?*

A jövő "mikrogépes könyvtárosának" várható feladatai:

- ◆ folyamatosan tájékoztassa a felhasználókat az új fejlesztésekről, új alkalmazásokról;
- ◆ folyamatosan figyelje a tudományos igényű szakfolyóiratokat (a mikrogépes folyóiratok előntik a piacot);
- ◆ folyamatosan figyelje azokat a szoftvereket, amelyeket hasznosíthat az adott felsőoktatási intézményekben folyó képzés;
- ◆ releváns könyv-, folyóirat- stb. állományt hozzon létre, és folyamatosan gondoskodjon a karbantartásáról;
- ◆ tartson az intézmény tantervéhez kapcsolódó, esetleg annak részét képező tanfolyamokat;
- ◆ segítse a könyvtárat körülvevő közösség számítástechnikai kultúrájának növelését.

A könyvtárosoknak meg kell találniuk új szerepkörüket, hogy a könyvtárak az oktatási intézményeknek továbbra is integráns részei maradhassanak.

/HORNE, D. L.: Teaching microcomputer applications in the library. = ASIS Bulletin, 1985. okt./nov. p. 23-25./

(Szöllősy Éva)

A Chemical Abstracts kézi és online keresésének összehasonlítása

Módszer

A japán *Kobe-Gakuin Egyetem* gyógyszerészeti fakultásának 134 negyedéves hallgatójával végrehajtott kísérlethez a következő, gyógyszerekkel kapcsolatos irodalmazási témákat választották:

1. A vér fenobarbitál koncentrációja (PB-B),
2. A vér fenotion koncentrációja (PH-B),
3. Morfinhózzászokás (MO-D),
4. A szacharin rákkeltő hatása (SA-C),
5. A fenobarbitál metabolizmusa (PB-M).

A hallgatókat öt csoportba osztották, és minden csoport más-más témát kapott a felsoroltak közül.

Az online ismeretekkel egyáltalán nem rendelkező hallgatók a kísérlet előtt 1-1 órás előadást hallgattak az online keresés alapjairól, a Chemical Abstracts (CA) adatbázisról, a Dialog rendszeren való keresésről és a CA indexeinek használatáról.

Az online keresést a Dialog gyakorló CA adatbázisában (Ontap CA Search, 204-es fájl), a kézi keresést pedig a gyakorló adatbázissal azonos időperiódust lefedő referáló folyóirat 87. kötete 15. és 16. számú füzetében hajtották végre a hallgatók. A keresés egyes lépéseiről és az elvégzésükhöz szükséges időről az 1. ábra szerinti űrlapot kellett kitölteniük.